

Društvo biologov Slovenije
Večna pot 111
1000 Ljubljana

Ljubljana, 11. 2. 2018

POSLANICA ob Mednarodnem Darwinovem dnevu 2018

V februarskih dneh, ko Slovenci praznujemo kulturni dan, je prav, da se 12. februarja spomnimo tudi rojstva enega najvplivnejših mislecev 19. stoletja, Charlesa Darwina ter njegovega doprinosa k razumevanju zakonitosti živega sveta. Podobno kot tudi danes v 21. stoletju, ko je Velika Britanija razdvojena med bolj in manj evropskimi in svetovnimi idejami, je v Angliji v 19. stoletju prav tako prevladoval na eni strani izraziti tradicionalizem, kjer so bile nove znanstvene ideje zasmehovane, na drugi pa najnaprednejši intelektualizem. V takšnem viktorijanskem okolju je Darwin razvijal teorijo evolucije ter v svojem opusu knjig v drugi polovici stoletja kot blisk po svetu razširil evolucijsko videnje živega sveta. Seveda je bil, kot večina naprednih ljudi svojega časa, zasmehovan in pri svojem znanstvenem delu oviran. Imel pa je srečo, da je živel v svobodnem delu sveta, kjer zasmehovanje konzervativne družbe ni pomenilo nevarnosti za življenje njega in njegove številčne družine. Takšna miselna svoboda je danes v precejšnjem delu nesvobodnega sveta še vedno nepredstavljava.

Darwin je s svojim popotovanjem po oceanih in kontinentih južne poloble pridobil neprecenljive izkušnje in nabral primerke rastlin, živali, fosilov in kamnin, ki so jih nato preučevali specialisti svetovnega slovesa. Mnogi med njimi so sicer marljivo opisovali nove vrste in višje taksone do takrat precej nepoznanih flor in favn, pa vendar skozi svojo korespondenco z Darwinom, ki je delal doma v krogu svoje družine, niso nujno prepoznali, s kako velikimi idejami se je naš junak takrat ubadal. Darwin sicer ni »iznašel« evolucije, ideja o spremenljivosti vrst je tlela že v generacijah pred njim, je bil pa prvi, ki je razumel bistvene zakonitosti samega mehanizma »transmutacije« vrst, ki ga je poimenoval *naravna selekcija*, v slovenskih prevodih pa tudi naravni izbor (1954, Ružena Škerlj) ali naravno odbiranje (2009, Bogdan Gradišnik).

Darwin je ugotovil, da tudi v naravi poteka proces analogen človekovemu umetnemu odbiranju sort rastlin in živali. Njegovi logični zaključki so povzeli zakonitosti naravne in spolne selekcije. Kljub temu pa Darwin ni bil edini, ki se je približeval temu dognanju, ki je spremenilo potek biologije za vedno. Da ga v objavi o naravni selekciji ni prehitel takrat malo poznani Alfred Russel Wallace, zbiratelj bioloških primerkov Malajskega arhipelaga (danes Indonezije), se lahko Darwin zahvali tudi svoji živahni korespondenci z angleškimi in svetovnimi naravoslovci tistega časa. Zgodovina zapisuje, da sta oba, Darwin in Wallace soodkritelja osnovnega mehanizma evolucije vrst, saj so bili njuni prvi izsledki istočasno predstavljeni Linnejevemu društvu leta 1858. Leto kasneje je Darwin nato objavil svoj »bestseller« O nastanku vrst (1859), ki je bil v Angliji razprodan v enem dnevu, nato pa kmalu preveden v svetovne jezike z mnogimi ponatisi.

Takojšnja svetovna slava Darwinove raziskovalne vneme ni ustavila, razmišljal in pisal je dalje. Svoje videnje spreminjanja vrst je razširil tudi na človeka, spet v zgražanje in posmeh manj naprednih anglikanskih krogov. Darwinova teza, da človek ni izjemna vrsta (razen po svojih intelektualnih sposobnostih) ter da se, nasprotno s takratnim razumevanjem hierarhije

živih bitij, prav tako spreminja v relativno kratkem času, odkar poseljuje Zemljo, je danes splošno sprejeta. Za njegov čas pa je bila preveč napredna. Danes je evolucija del splošne izobrazbe, vendar samo v intelektualno zrelem svetu, ne pa nujno tudi v družbah, ki se ne uspejo osvoboditi spon tradicionalizma, religioznega fanatizma, ali se drugače pomikajo nazaj v času.

In ker živimo in ustvarjamo v Sloveniji, se lahko kritično vprašamo, kako je danes s svobodo misli pri nas. V nasprotju z mnogimi, ki družbo danes samo kritizirajo, bi rekel, da živimo v dobrem času za intelektualni razvoj. Vsekakor sta znanost in kritična misel del našega vsakdana. Kljub majhnosti naših inštitucij in preskromnemu proračunu je slovenska znanost globalno vpeta in relevantna. Naše znanstvene skupine objavljajo svoje izsledke v najbolj cenjenih znanstvenih revijah in monografskih serijah. Naši dijaki in študenti dobivajo mednarodne nagrade in njihovo kroženje po svetovnih centrih znanosti nam vsem koristi, saj domov prinašajo neprecenljivo znanje in izkušnje. Slovenska biologija je sicer preživela zaporedne krize, danes pa je prodorna in živahno preverja Darwinove klasične hipoteze ter jih nadgrajuje z novimi spoznanji.

Izr. prof. dr. Matjaž Kuntner